

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2003

LAIDIN - GNÁTHLEIBHÉAL

(400 marc)

Dé Céadaoin, 18 Meitheamh – Tráthnóna 2.00 go dtí 5.00

1. Freagair Roinn A nó Roinn B:-

[75]

A. Cuir Laidin ar:-

- (a) Tar éis mórán cathanna bhí an Iodáil go hiomlán faoi cheannas Chaesair. (15)
(b) Cheap na Gallaigh go n-ionsódh Caesar an tráth sin iad. Dá bhrí sin, rinne siad ullmhúchán chun cur ina choinne. (15)
(c) Chinn Caesar, áfach, seoladh trasna na farraige chun na Spáinnigh a chloí. (15)
(d) Theastaigh ó na saighdiúirí Rómhánacha, a bhí tuirseach, filleadh abhaile láithreach ar a mná céile agus a gcuid páistí. (15)
(e) Bhí Caesar chomh feargach sin go raibh eagla ar na saighdiúirí agus gur theastaigh uathu an cogadh a chríochnú go tapa. (15)

ceannas: potestas. Spáinnigh: Hispani. tuirseach: fessus. críochnaím: conficio.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna **go léir** a leanann é:-

(Tá eagla ar Crispinus go mbainfidh Hannabal leas mí-ionraic as fáinne séala Marcellus.)

Nocte consules Romani cum ducentis equitibus ad collem, qui inter castra Romana et Punica erat, explorandi causa processerunt. Poeni, qui insidias collocaverant, Romanos subito adori plerosque occiderunt, inter quos Marcellum consulem. Crispinus vulnere gravi accepto effugit.

Hannibal castra in collem, in quo pugnatum erat, statim transfert; ibi inventum Marcelli corpus sepelit. Crispinus, et morte collegae et suo vulnere territus, silentio insequentis noctis profectus castra loco alto et undique tuto posuit.

Anulo Marcelli simul cum corpore Hannibal potitus erat. Crispinus veritus ne hoc signo Hannibal fallaciter uteretur, circa proximas civitates nuntios misit: collegam occisum esse anuloque eius hostem potitum; ne quibus litteris crederent Marcelli nomine scriptis.

Poenus: Cartaigeach. adior: déanaim ionsaí ar. occido: maraím. sepelio: adhlacaim.
collega: comhghleacaí. anulus: fáinne séala. potior (leis an tuiséal Ochslaíoch): glacaim seilbh ar.

- (i) Cé mhéad marcshlua a bhí i dteannta na gconsal Rómhánach nuair a thosaigh siad amach? Cén cuspóir a bhain lena dturas? (8)
(ii) Luaigh **trí** rud a rinne na Cartaigh in aghaidh na Rómhánach. (12)
(iii) Ainmnigh Rómhánach **amháin** a maraíodh. Cén chéim mhíleata a bhí aige? (7)
(iv) Ar léirigh Hannabal meas ar Marcellus? Luaigh cúis le do fhreagra. (6)
(v) Luaigh **dhá** rud a scanraigh Crispinus. (8)
(vi) Cad a rinne Crispinus an oíche dár gcionn? (8)
(vii) Cén duine a raibh seilbh faighte aige ar fháinne séala Marcellus? Cén baol a bhain leis sin, dar le Crispinus? (10)
(viii) Cén scéala a chuir Crispinus chuig na cathracha in aice láimhe? (8)
(ix) Cén foláireamh a thug sé dóibh? (8)

A. (i) *(Iarrann Cicearó ar na praetóirí ambasadóirí na nAllobroges a ionsaí ag an Droichead Mulviánach)*

Itaque L. Flaccum et C. Pomptinum praetores, fortissimos atque amantissimos rei publicae viros, ad me vocavi et rem exposui. Illi autem, qui omnia de re publica praeclara atque egregia sentirent, sine recusatione ac sine mora negotium susceperunt et, cum advesperasceret, occulte ad pontem Mulvium pervenerunt atque ibi ita bipertito fuerunt ut inter eos pons Tiberis interesset. Eodem autem et ipsi multos fortes viros eduxerant, et ego ex castris complures delectos adulescentes miseram. Interim tertia fere vigilia exacta, cum iam pontem Mulvium magno comitatu legati Allobrogum ingredi inciperent, in eos impetus factus est.

Cicearó (65)

expono: míním. praeclarus: iontach. egregius: suntasach. recusatio: diúltú.
suscipio: glacaim orm féin. advesperascere: teacht na hoíche. bipertito: in dhá chuid.
intersum: táim idir. eodem: go dtí an áit chéanna. incipio: tosaím.

NÓ

(ii) *(Téann Crastinus i gceann a chuid saighdiúirí chun catha)*

Caesar cum exercitum ad pugnam cohortatus esset, militibus studio pugnae ardentibus, tuba signum dedit.

Erat Crastinus evocatus in exercitu Caesaris, qui superiore anno primum pilum in legione decima duxerat, vir singulari virtute. Hic signo dato, "Sequimini me," inquit, "manipulares mei, et vestro imperatori operam date. Unum hoc proelium superest; illo proelio et Caesar suam dignitatem et nos nostram libertatem recuperabimus." Simul respiciens Caesarem, "Faciam", inquit, "hodie, imperator, ut mihi gratias agas." Haec cum dixisset, primus ex dextro cornu procucurrit atque eum electi milites circiter centum et viginti voluntarii eiusdem centuriae prosecuti sunt.

Caesar (65)

studium: díograis. ardens: díograiseach, ardspreaghta. evocatus: tofa, glaoite.
pilus: rannán in Arm na Róimhe. manipularis: saighdiúir.
operam do: déanaim mo dhícheall. superesse: fanacht.

B. (i) *(Ceiliúrann na daoine féile Anna Perenna cois Tibire; déanann siad scáthanna greine)*

Idibus est Annae festum geniale Perennae
non procul a ripis, advena Thybri, tuis.
plebs venit et virides passim disiecta per herbas
potat et accumbit cum pare quisque sua;
sub love pars durat, pauci tentoria ponunt;
sunt quibus e ramis frondea facta casa est;
pars, ubi pro rigidis calamos statuere columnis,
desuper extentas imposuere togas.
sole tamen vinoque calent annosque precantur
et ducunt duras choreas.

Óivid (65)

Idibus: "ar Íodh na míosa". genialis: lúcháireach. advenus: ag teacht i bhfad ó bhaile.
viridis: glas. poto: ólaim. accumbo: sinim siar. par: páirtí. sub love: faoin aer.
duro (líne 5): fulaingim (an ghrian). tentorium: puball. pro: in ionad.
calamus: giolcach. desuper: anuas. caleo: táim te. precor: guím ar son.
durus (líne 10): amascaí, ciotach. chorea: damhsa.

NÓ

- (ii) (Fógraíonn na flaithis go bhfuil Véineas ag teacht chuig na Traigh atá in ísle brí)

defixi ora tenebant
Aeneas Anchisiades et fidus Achates,
multaque dura suo tristi cum corde putabant,
ni signum caelo Cytherea dedisset aperto.
namque improviso vibratus ab aethere fulgor
cum sonitu venit et ruere omnia visa repente,
Tyrrhenusque tubae mugire per aethera clangor.
suspiciunt, iterum atque iterum fragor inrepat ingens.
arma inter nubem caeli in regione serena
per sudum rutilare vident et pulsa tonare.

Veirgil (65)

Cytherea: Véineas. fulgor: tintreach. ruo: titim. visa (sunt): bhí de chuma ar.
mugio: déanaim tormáil, búirim. suspicio: féachaim in airde. increpo: déanaim blocsadh,
déanaim athfhuaim. sudus: spéir ghléigeal. rutilare: lonrú le loinnir dhearg.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

- (i) Cuir Gaeilge ar:-

(60)

Iam vero virtuti Cn. Pompei quae potest oratio par inveniri? Quid est, quod quisquam aut illo dignum aut vobis novum aut cuiquam inauditum possit adferre? Neque enim illae sunt solae virtutes imperatoriae, quae vulgo existimantur, labor in negotiis, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in providendo, quae tanta sunt in hoc uno, quanta in omnibus reliquis imperatoribus, quos aut vidimus aut audivimus, non fuerunt. Testis est Italia, quam ille ipse victor L. Sulla huius virtute et subsidio confessus est liberatam; testis est Sicilia, quam multis undique cinctam periculis non terrore belli, sed consilii celeritate explicavit.

Cicearó

- (ii) Freagair trí chinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist díobh):-

(30)

- Ainmnigh trí áit eile a nglaoonn Cicearó orthu chun fianaise a thabhairt ar mhórcháil Phompeius.
- Scríobh nóta ar an gcúlra stairiúil a bhain leis an Lex Manilia.
- Scríobh nóta ar bhua Phompeius in aghaidh Mithridates.
- Ainmnigh na príomhranna in óráid ar nós *Pro Lege Manilia*.
- Tabhair cuntas gearr ar scríbhinní Chicearó.

B.

(i) Cuir Gaeilge air:-

(60)

talia voce refert, curisque ingentibus aeger
spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.
illi se praedae accingunt dapibusque futuris;
tergora diripiunt costis et viscera nudant;
pars in frustra secant veribusque trementia figunt;
litore aëna locant alii flammisque ministrant.
tum victu revocant vires, fusique per herbam
implentur veteris Bacchi pinguisque ferinae.
postquam exempta fames epulis mensaeque remotae,
amissos longo socios sermone requirunt
spemque metumque inter dubii, seu vivere credant
sive extrema pati nec iam exaudire vocatos.

Veirgil

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist díobh):-

(30)

(a) Cad iad na mothúcháin a léirigh an cainteoir sna línte díreach roimh an sliocht thuas? Cén t-ainm a bhí ar an gcainteoir?

(b) I ndiaidh an tsleachta seo cén achainí a dhéanann Véineas ar lúpatar thar ceann na dTraíoch?

(c) Scríobh nóta ar na samhlacha in *Aeinéid I*.

(d) Scríobh nóta ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:-
Parcae; Aeolus; Bacchus; Vesta; Triton.

(e) Ainmnigh saothair scríbhneoireachta eile de chuid Veirgil seachas an *Aeinéid* agus scríobh nóta ar **cheann amháin** díobh.

4. Freagair **gach ceann** de na ceisteanna seo a leanas:-

[30]

(i) Scríobh síos an **Tuiseal Ginideach, Uimhir Uatha** de na hainmfhocail seo a leanas:-
dies, equitatus, civitas, nuntius.

(8)

(ii) Scríobh síos na príomhranna ag **trí cinn** de na briathra seo a leanas:-
nuntio, deleo, contendo, facio, hortor.

(12)

(iii) Déan an líne seo a leanas as *Aeinéid* Veirgil a scanadh agus na cainníochtaí a mharcáil:-

(10)

omnibus errantem terris et fluctibus aestas.

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú ceist** a roghnú as Roinn A nó Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag dul do gach ceist díobh):-

[75]

A.

(i) Déan cur síos ar an gcaoi a ndearna Ágastas iarracht dul i ngleic le fadhb theorainn na Réine-Danóibe.

(ii) Tabhair cuntas ar réimeas Claudius.

(iii) Tabhair cuntas ar na réimis ag **beirt** díobh seo a leanas:-
Néaró; Titus; Nerva.

B.

(i) Scríobh cuntas ar shaol agus ar shaothar scríbhneoireachta Livias nó Horáit.

(ii) Déan cur síos ar an úsáid a bhain na Rómhánaigh as an áirse i struchtúir éagsúla. Bíodh tagairt agat do shamplaí faoi leith i do fhreagra.

(iii) Tabhair cuntas gearr ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:-

Bustí phortráidí Rómhánacha; An Fóram Rómhánach; Colún Thráian.